

ки й відродять наші імена – імена, які колись щось повернули, щось зберегли, щось залишили по собі.

І постать Георгія Кониського, і постать Віктора Петрова – значимі у національній спадщині. Вони потребують уваги дослідника, щоб не лишитись десь в історії як звичайні Кониський та Петров. Вони перетворювали свою свідомість, щоб змінити нас.

Тому не так важливо хто ти за фахом – історик чи філософ. Якщо тебе цікавлять питання нашого коріння та нашого майбутнього, коли ти розмірковуєш про це, помиляючись та заперечуючи свої ж наробки, лише тоді ти є справжнім Філософом, який може змінити себе та світ.

К.О. Дубровіна, асп.

РОЗУМ І ВІРА – ЄДНІСТЬ ЧИ ПРОТИЛЕЖНІСТЬ? (ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ П.ЮРКЕВИЧА ТА В.ПЕТРОВА)

Відповідь на питання про співвідношення віри та розуму намагались віднайти упродовж всієї історії філософської думки. І ця проблема проходить червоною ниткою через усю українську філософію. Вирішенням цього питання займалися такі видатні українські філософи, як В.Петров та П.Юркевич.

В.Петров розглядає проблему віри й розуму в першу чергу як історик філософії. До поняття віри апелювало Середньовіччя, маючи на увазі "сліпе" прийняття релігійних істин. Філософія Нового часу виникає як протиставлення Середньовіччя. І поняття "віри" заміняється поняттям "розуму". Якщо для Середньовіччя джерело істини становило містичне об'явлення Боже, то для Нового часу – людський розум. Але сутність проблеми співвідношення розуму й віри набагато глибша від заперечення однієї епохи іншою. В.Петров наголошував, що для людини в усі часи було важливим звернення до власної духовної спроможності. Це не "сліпа" релігійна віра; це віра, шлях до якої полягає у найвищій розумності.

Для П.Юркевича питання співвідношення розуму й віри є не просто історико-філософським, воно складає сутність його філософської концепції, відкриває шлях до пізнання світу людської духовності. П.Юркевич відстоює позицію дуалізму розуму й віри. Бо будь-яке творче переживання має бути усвідомленим, засвоєним розумом. Так як істина неусвідомлена взагалі не є для нас істиною. П.Юркевич вважає, що розум – це лише вершина, а не корінь духовного життя людини. Спільним коренем для віри й розуму є серце людини, її духовність. Тільки виникнувши в серці, знання можуть бути засвоєні.

У своїй "філософії серця" П.Юркевич виходив із біблейського вчення про серце. І в першу чергу перед ним поставало таке питання: чи можемо ми погодитись з тим, що мислення вичерпує всю повноту духовного життя людини? П.Юркевич відповідає: "Ні...". Мислення – це ще не вся людина. Він наголошував на тому, що духовне ество людини не вичерпується свідомістю й мисленням. І душевний стан людини ніколи не можна визначити через зовнішні прояви – думки, слова й справи не можуть виявити цей стан цілком, в повній мірі.

Тоді постає інше питання: як ми отримуємо знання? Згідно з позицією П.Юркевича, все вихідне в знанні є безпосередньо даним, в нього вірять. І це недоказове підґрунтя виявляється значно міцнішим доказового й похідного. Є наша духовність, яка поєднує в собі віру як "знання" і розум, мислення, як усвідомлення цієї віри.

В наш час людина більше турбується не про власну духовність, а про свій імідж. Вона керується тим, що називає "розумом", але чи "розумне" це керівництво? Це безсумнівна правда про людину, що її неважко спокусити матеріальними благами, заради яких вона здатна піти на братовбивче кровопролиття. Але в людині є також начала вищі, про які писали Памфіл Юркевич та Віктор Петров. Ці начала закладені в її сутності, і тому людина здатна відмовитись від шматка хліба і піти за тим, хто здатен дати їй духовне заспокоєння.

Віра й розум – це не лише дві протидіючі сили історії; це єдність, яка, власне, і складає сутність людини. Її вічне прагнення до пізнання духовних сил світу обумовлене тим, що в ній поєдналось раціональне та ірраціональне, кінцеве та нескінченне.

Р.М.Корогодський, ДЦАМЛМ України

ПОСТАТЬ ВІКТОРА ПЕТРОВА ЯК ПРОБЛЕМА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ВИБОРУ

Здавалося б, що ще може тривожити науковомистецький світ, окрім творів науковця і митця?

Час вніс корективи. Місце "білих плям" (насправді цілком кривавих) заступила смуга ґрунтовніших досліджень. Однією з найконтroversійніших постатей останньої "п'ятирічки" став Віктор Платонович Петров, чие ім'я, діяльність в одних викликає просто люту, в інших – замилування.

Усе це від емоцій.

Звичайно, існує Величезна Проблема Таємниці Петрова. Сьогодні ми її не здатні документально розв'язати. Москва архіви НКВД, МГБ, КГБ ще довго триматиме замкненими. Саме там існують відповіді на деякі особливо пікантні питання щодо діяльності Петрова-розвідника. Та це не значить, що ми маємо сидіти, склавши руки. І наша конференція є свідченням правильно обраного шляху. Шукаймо, думаймо, досліджуймо, стукаймо й картина життєпису Петрова прояснюватиметься. Було б добре, аби організатори конференції звернулися до СБУ і спробували хоч тут щось цікаве

віднайти. Гадаю, необхідно постійно збільшувати потік інформації й розмислів навколо неї, гадаю, необхідно опрацювати й видавати всі твори Петрова, що НЕ застаріли морально, що зберегли науковий інтерес, якими б не були вони суперечливими й контroversійними. (Само собою, це не стосується "творів", які він писав як "соціальне замовлення", що по-своєму можуть бути цікаві лише фахівцям).

* * *

Як на мене, вся українська культура, гуманітарна наука ХХ століття у своїй глибинній основі зазнала жорсткого екзистенціального впливу. Інша справа (і цю обставину вкрай важливо виділити – **NB**), як позначився цей вплив на конкретній творчості конкретної особистості. Скажімо, трагізм, песимізм, закинутість у світ чи "вкнутість" в існування, Сартрівське буття "для себе", тотальна й різні міри людської ізольованості, турботи, тривоги й, головне, філософськи дистильована смерть – весь цей, далеко неповний набір екзистенційного інструментарію ми зустрінемо в романі "Мість" Підмоги-

льного й поезовиверті "Партія веде" Тичини. І крізь об-разно-пластичну структуру таких різних творів однаково проглядає особистість авторів, бо автори були талановитими митцями. Та людьми вони були різними й долі в тунелі тоталітаризму їм судилися трагічні лише різною мірою: великого прозаїка розстріляли, геніального поета на довгий час перетворили на блазня.

Це очевидні, доволі прозорі сюжети української реальності 20-30-х рр.

Випадок Віктора Платоновича Петрова ви-нят-ко-вий.

Винятковий de facto: агент НКВД, розвідник, явно працює на українських націоналістів в екзилі, явно недопрацьовує на московського господаря, можливо, щось не виконує, ба більше – "відбився від рук"... Результат – 18 квітня 1949 року советська спецслужба його викрадає з Мюнхена й перевозить до Москви на Луб'янку.

Вісім років закинаний у московську замкненість. Без родини, без друзів. І навіть знайомих. З восьми років півтора – перебував у Луб'янці, тобто тюрмі. З тих сімнадцяти місяців перебування на Луб'янці вісім місяців лежить у їхній лікарні. Випустили, аби він помер "на волі". А він НЕ вмер. Сам себе вирятував голодом, "желоком" (шлунковий сік), а головне, – здатністю мислити, філософувати, в екзистенційній пустелі інтуїтивно віднаходити ледь відчутні стежки й водночас оптимальні для фізичного виживання.

Скажімо, В.П.Петров пише "Автобіографію". Перший же рядок: "Родился в семье учителя"... Неправда.

"В 1941 году был призван в ряды Красной Армии"... Неправда.

"С 1 января 1942 по 10 февраля 1942 переводчик 41-ой гвардейской дивизии"... Неправда.

"...С 10 февраля 1942 по 15 мая 1945 года состоял в партизанском отряде"... Неправда. Ще й нагла, бо партизанські загони існували лише до 1944 р.

"С 6.VIII-1945 по 23.III-1950 года состоял на службе в Министерстве Внешней Торговли в должности научного сотрудника". Неправда.

Навіть наводить вихідні дані "Удостоверения укр. Штаба партизанского движения от 20.VI-1950 № ОК/1237", що є кричущою неправдою, бо (зверніть увагу):

1. Рівно рік і два місяці тому його викрали з Мюнхена (в ніч з 18 на 19 квітня 1949 р.);

2. Минуло п'ять років, як скінчилася Друга світова війна, отже, про який "Штаб партизанського руху" може йти мова! Маячня, абсурд! А я до цього й веду;

3. І, насамкінець, "Удостоверение", тобто документ, що юридично засвідчує наявність особи, конкретної людини. А конкретна людина – **НІ** – "в темнице сырой": її нема, особа знеособлена. Вона – ніхто, ніщо. І все це за життя!

Це – і абсурд, що ми помремо". А хіба сам факт нашого зібрання не є свідченням правоти Сартра? Далі: щодо інструментів смерті й життя в пам'яті. Адже щось відбувалося з нашим героєм аж поки він не потрапив до лікарні на вісім місяців. Отже, ЩО! Це не питання, а констатація існування в режимі "ніщо". ніщо. продовжує. – У ньому все є "творчістю й винаходом". А якщо так, то

існування людини не є а ргіогі визначеного сенсу: матиме лише той сенс, котрий людина створить сама. У цьому значенні екзистенціалізм є гуманізмом".

На духовно-філософському рівні Віктор Петров давно собі й усім нам намагався пояснити новітню екзистенційну ситуацію, що так гостро постала по Другій світовій війні. Перебуваючи ще в Західній Німеччині, він писав: "Зміну діб сприйнято як особисте переживання. Її усвідомлюємо на прикладі власної долі. Трагедія останніх поколінь полягає в тому, що вони живуть уривками уявлень різних діб, тоді як належать новій, іншій, якої вони ще не уявляють собі". При одній нагоді з цієї цитати, яку навела незабутня Соломія Павличко, я обрав для пильнішої обсервації фактор часу як провідний. Сьогодні видається цікавим інше питання: до якої генерації в епохальному вимірі належить сам Петров? Окремо – Віктор Бер? Окремо – і чи його особиста трагедія віднайшла, зрештою, катарсисне розв'язання?

Суспільно-світові тектонічні вибухи породжують усе нові й нові обставини, а моральні критерії історичної доби християнства залишаються константною величиною. Жовтневий переворот, ВЧК, ГПУ, НКВД, МГБ, КГБ, СБУ, комуністи, диктатура пролетаріату, українізація, "трійки", "розстріляне Відродження", полонені митці, смерть тирана, "відлига", шістдесятництво, новий / старий терор 70-80-х років, перестройка, незалежність, і все, що ми думаємо сьогодні з цього приводу, – для мене все це є обставини.

А ще є доля.

"Долю конем не об'їдеш" – оповідає народна мудрість. Віктор Платонович Петров, мудра, сильна й, водночас, слабка людина, безмежно талановитий митець і філософ, тонкий естет, лірик й іронік, насмішник, цинік, авантюрист – він надто глибоко проглядав не лише свій час, а як археолог бачив цілу структуру історичного становлення людської цивілізації, й як філософ розмірковував над процесом становлення християнської доби, її колізій (див.: оповідання "Апостоли", "Святий Франціск із Ассізі", "Самотній мандрівник простує по самотній дорозі" та ін.). Серед цього огрому знань і в тому часі захитаному моральному підмурівку життя душею сама доля приміряла для нього екзистенційні шати й вони йому прийшлися впору, як найкраще...

2003 року, за твердженням Юнга, закінчується історична доба християнства. Спостерігаючи, що діється у світі, я відчуваю правдивість цього постулату. А відтак думаю, що В.Домонтович, таки спромігшись не вступити в гру диволіади й воліючи краще вмерти, аніж гвалтувати себе доктриною "соц.ре.", залишиться в музеї цивілізації як експонат минулої доби – видатний український прозаїк. Віктор Бер, Віктор Петров, які уявляли себе й належали іншій добі, почуватимуться як у себе вдома, в комфорті осягання їхньої спадщини. А щодо катарсису – судить самі. Усі ми – різні, отже, маємо різні уявлення про трагедію. Очевидно лише одне: вона заслуговує на пильну увагу. Заслуговує!

Під цим оглядом, наша конференція – перший крок у цьому напрямку.